

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

CAUZA KARLHEINZ SCHMIDT

Cererea nr. 13580/88

Hotărâre 18 iulie 1994

În cauza Karlheinz Schmidt contra Germaniei¹,
Curtea europeană a Drepturilor Omului, constituită, în conformitate cu articolul 43 din Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale („Convenția”) și cu clauzele pertinente din regulamentul său, într-o cameră alcătuită din următorii judecători:

Dnii R. Ryssdal, *președinte*,
R. Bernhardt,
F. Matscher,
A. Spielmann,
Dna E. Palm,
Dl J.M. Morenilla,
Sir John Freeland,
Dnii G. Mifsud Bonnici,
D. Gotchev,

precum și Dl M.-A. Eissen, *grefier* și Dl H. Petzold, *grefier adjunct*,

După ce a deliberat în camera de consiliu la 23 februarie, 22 și 24 iunie 1994,

A pronunțat această hotărâre, adoptată la această ultimă dată:

PROCEDURA

1. Cauza a fost deferită Curții de către Comisia europeană a Drepturilor Omului („Comisia”) la 7 aprilie 1993, în termenul de trei luni prevăzut de articolele 32 § 1 și 47 din Convenție. La originea cauzei se află o cerere (nr. 13580/88) îndreptate împotriva Republicii federative a Germaniei, introduse la Comisie la 11 august 1987 de către cetățeanul acestui Stat, Dl Karlheinz Schmidt, în virtutea articolului 25.

Cererea Comisiei face trimitere la articolele 44 și 48 precum și la declarația Germaniei prin care este recunoscută jurisdicția obligatorie a Curții (articolul 46). Ele au drept scop obținerea unei decizii asupra punctului de a ști dacă faptele expuse în cauză prezintă o încălcare din partea Statului pârât a exigențelor articolului 14 din Convenție, combinat cu articolele 1 din Protocolul nr. 1 și 4 § 3 d) din Convenție.

2. Răspunzând invitației prevăzute în articolul 33 § 3 d) din regulament, reclamantul și-au exprimat dorința de a participa la proces și a desemnat un reprezentat (articolul 30), căruia președintele i-a permis să utilizeze limba germană (articolul 27 § 3 din regulament).

¹ *Nota grefierului:* Cazul poartă numărul 12/1993/407/486. Primele două cifre indică poziția cazului pe lista cazurilor transmise Curții în anul corespunzător (a doua cifră). Ultimele două numere indică poziția cazului transmis Curții de la crearea sa și pe lista cererilor inițiale corespunzătoare la Comisie

3. Camera constituită îi includea cu drepturi depline pe Dl R. Bernhardt, judecător ales cu cetățenie germană (articolul 43 din Convenție), și Dl R. Ryssdal, președintele Curții (articolul 21 § 3 b) din regulament). La 23 aprilie 1993, acesta a tras la sorți numele celorlalți șapte membri: Dl F. Matscher, Dl J. De Meyer, Dna E. Palm, Dl J.M. Morenilla, Sir John Freeland, Dl G. Mifsud Bonnici și D. Gotchev, în prezența grefierului. (articolele 43 *in fine* din Convenție și 21 § 4 din regulament). Ulterior, Dl A. Spielmann, supleant, la înlocuit pe Dl De Meyer, care nu a avut posibilitate să participe la examinarea cazului (articolele 22 § 1 și 24 § 1 din regulament).
4. În calitate de președinte al camerei (articolul 21 § 5 din regulament), Dl Ryssdal a consultat, prin intermediul grefierului adjunct, agentul Guvernului german („Guvernul”), avocatul reclamantului și delegatul Comisiei referitor la organizarea procedurii (articolul 37 § 1 și 38). În conformitate cu ordonanța emisă în consecință, grefierul a primit memoriul Guvernului la 22 noiembrie 1993 și observațiile reclamantului la 22 și 26 noiembrie. La 23 decembrie, secretarul Comisiei l-a informat că delegatul se va exprima în cadrul audierii.

La 7 februarie 1994, Comisia a pregătit diverse documente după cum a invitat-o grefierul urmând instrucțiunile președintelui.

5. În conformitate cu decizia președintelui – care de asemenea a autorizat reprezentanții Guvernului să-și prezinte pledoariile în germană (articolul 27 § 2 din regulament) -, debaterile publice s-au desfășurat la 22 februarie 1994, la Palatul Drepturilor Omului de la Strasbourg. În prealabil Curtea s-a întrunit într-o ședință de pregătire.

S-au prezentat:

- *pentru Guvern*
Dnii J. Meyer-Ladewig, *Ministerialdirigent*,
Ministerul federal al Justiției, *agent*,
R. Vögtle, *Oberregierungsrat*,
Ministerul de Interne al
Landului de bade-Wurtemberg,
Dna V. Jungewelter, judecător la *Landgericht*,
detașat la ministerul federal
al Justiției, *consilieri*,
- *pentru Comisie*
Dl A. Weitzel, *delegat*,
- *pentru reclamant*
Dl V. Olbrich, *Regierungsrat*, *consilier*.

Curtea a audiat declarațiile Dlror Meyer-Ladewig, Vögtle, Weitzel și Olbrich.

ÎN FAPT

I. CIRCUMSTANȚELE SPEȚEI

6. Cetățean german născut în 1939, Dl Kerlheinze Schmidt locuiește la Tettang, în *Landul de Bade-Wurtemberg*.

La 30 aprilie 1982, serviciul municipal competent i-a cerut să plătească o contribuție pentru serviciul de pompieri (*Feuerwehrrabgabe*) în valoare de 75 mărci germane (DM) pentru anul 1982. Decizia se baza pe articolul 43 din Legea *Landului* cu privire la brigadele de pompieri în varianta din 27 noiembrie 1978 (*Feuerwehrgesetz*, paragraful 14 de mai jos – „legea din 1978”) și pe hotărârea municipală (*Satzung*) din 5 decembrie 1979 și preciza că orice persoană de sex masculin care locuia la Tettang la începutul anului bugetar (1 ianuarie) era obligată să plătească.

7. Această decizie i s-a părut contrară, în special, principiului constituțional al egalității în fața legii (articolul 3 din Legea fundamentală – *Grundgesetz*), și reclamantul a formulat un apel împotriva ei, pe care autoritatea administrativă (*Landratsamt*) din districtul Lacul Constance (*Bodenseekreis*) a respins-o la 20 iulie.
8. La 16 august 1982, el a sesizat tribunalul administrativ (*Verwaltungsgericht*) din Sigmaringen, care i-a respins apelul la 18 august 1983; făcând referire atât la jurisprudența Curții constituționale federale (*Bundesverfassungsgericht*) cât și a curții administrative (*Verwaltungsgerichtshof*) a *Landului*, ea a considerat compatibilă Constituția obligația pentru bărbați, și nu pentru femei, de a-și satisface serviciul în brigada de pompieri sau de a plăti o contribuție financiară.
9. Curtea administrativă a respins apelul înaintat de Dl Schmidt împotriva deciziei tribunalului; ea nu a permis reclamantului să înainteze un recurs în anulare.

Ea a reamintit că după exemplul Curții constituționale, ea întotdeauna considera compatibilă cu Constituția legislația care obliga doar locuitorii de sex masculin ai unei localități să plătească o contribuție pentru serviciul de pompieri. Argumentele reclamantului nu o puteau determina să-și reexamineze jurisprudența, nici să se defere din nou chestiunea Curții constituționale: nu existau nici fapte noi care să fie aduse în fața ei, nici vreo schimbare fundamentală a concepțiilor juridice în această materie. Curtea a declarat că se alătură unei hotărâri a Curții constituționale, din 5 iulie 1983, care a precizat că având în vedere pericolele indispensabile serviciului de pompieri, existau motive obiective pentru a impune această obligație bărbaților, nu și femeilor.

10. Reclamantul a atacat această hotărâre, pronunțată la 25 martie 1986, în măsura în care ea nu-i permitea să înainteze un recurs în anulare, dar Curtea administrativă federală (*Bundesverwaltungsgericht*) a respins apelul la 6 octombrie 1986.

În opinia sa, cauza nu impunea nici o chestiune de principiu (*grundlegende Bedeutung*). Cât privește punctul de a ști dacă exigența unei contribuții pentru serviciul de pompieri încălca Constituția, ea a dat un răspuns negativ în conformitate cu o hotărâre a Curții constituționale, din 17 octombrie 1961. O nouă sesizare a acestei înalte jurisdicții era posibilă doar dacă ar fi existat fapte noi sau vreo schimbare fundamentală a concepțiilor juridice. Or, curtea administrativă a *Landului* nu a constatat nimic asemănător.

11. Dl Schmidt în final s-a adresat, la 11 noiembrie 1986, la Curtea constituțională federală. Statuind într-un comitet din trei membri, ea a decis la 31 ianuarie 1987 de a nu accepta recursul, lipsită în opinia ei de șanse suficiente de succes. Ea a menționat, *inter alia*:

„(...)

Curtea constituțională federală deja s-a pronunțat, în hotărârea sa din 17 octombrie 1961 (...), cu privire la dispozițiile care corespund actualului articol 43 § 2, prima frază, din legea Bade-Wurtemberg cu privire la trupele de

pompieri, că nu a fost încălcat principiul egalității. În deciziile pronunțate ulterior (...) la 6 decembrie 1978 (1 BvR 722/77), 13 noiembrie 1979 (1 BvR 768/79), 5 iulie 1983 (1 BvR 210/83), 19 noiembrie 1985 (1 BvR 609/85) și 11 decembrie 1985 (1 BvR 1277/85), ea a precizat că din punctul de vedere al articolului 3 § 2 din Legea fundamentală [care consacră principiul egalității sexelor], nu au intervenit între timp vreo schimbare generală a concepțiilor juridice; limitarea la locuitorii masculini ai unei localități a obligației de a satisface serviciul în trupele de pompieri continuă să fie obiectiv justificată din cauza pericolele indispensabile misiunilor de pompieri, chiar dacă unele sarcini în acest domeniu au fost asumate de femei, și chiar dacă existau câteva brigăzi feminine de pompieri recrutate în mod voluntar.

Nu constituie un motiv de a respinge această concepție, faptul că *Länder* din Saxonia de Jos (articolul 14 § 3 din legea saxonei de Jos cu privire la protecția antiincendiară) și din Rineland-Palatinat (articolul 10 § 2 din legea din Rineland-Palatinat cu privire la protecția antiincendiară) prevedeau o obligație de a satisface serviciul în trupele de pompieri indiferent de sex. Ceea ce putea fi determinant, era faptul că în prezent mai există motive obiective (*Anknüpfungspunkte*) care permit legislatorului să trateze diferențiat în această privință bărbații și femeile. Astfel nu reiese că ar trebui să existe o obligație de a prevedea o reglementare diferențiată.
(...)”

II. DREPTUL INTERN PERTINENT

12. Legea din Bade-Wurtemberg cu privire la trupele de pompieri din 1 aprilie 1956; ea a fost modificată în mai multe reprize, ultima dată la 10 februarie 1987. La epoca faptelor prezentei cauze se aplica versiunea din 27 noiembrie 1978.

13. Legea obligă localitățile să creeze trupe de pompieri performante care ar putea fi alcătuite din voluntari sau profesioniști (articolele 4 § 1 și 8 § 1). Ele trebuiau să intervină în cazul incendiilor, catastrofelor naturale, prăbușirea imobilelor, dar puteau de asemenea să fie obligate să asigure securitatea în teatre, reuniuni și expoziții, precum și în piețele comerciale (articolul 2 §§ 1 și 2). Toți locuitorii localității cu vârstă cuprinsă între douăzeci și opt și cincizeci de ani de sex masculin erau înrolați în serviciul de pompieri, cu excepția cazurilor în care își demonstau inaptitudinea din cauza sănătății (articolul 13 § 1). Dacă numărul voluntarilor era insuficient, autoritățile municipale puteau apela la locuitori (articolul 13 § 2), dar pînă în prezent în bade-Wurtemberg nu s-a recurs la aceasta.

Deoarece legea nu recunoștea un drept la serviciul activ, localitățile puteau refuza să accepte voluntariatul (articolul 12 § 3).

14. Municipalițile puteau prevedea o contribuție pentru serviciul de pompieri pînă la 200 DM și care era fixată printr-o hotărâre a municipalității; ele nu puteau fi utilizate decât pentru serviciul de pompieri (articolul 43 §§ 1 și 4).

Orice persoană aptă de serviciul în trupele de pompieri (articolul 13) și care locuia în municipalitate la începutul anului bugetar, era obligată să plătească o asemenea contribuție (articolul 43 § 2). Unele persoane erau totuși scutite, cum ar fi membrii trupelor de pompieri municipali (articolul 43 § 3).

15. Sistemul aplicabil în această materie în Bade-Wurtemberg a fost contestat după intrarea în vigoare a legii din 1 aprilie 1956. La 17 octombrie 1961, Curtea constituțională federală a considerat contribuția pentru serviciul de pompieri compatibilă cu Legea fundamentală și mai exact cu principiul general al egalității în fața legii, deoarece ea constituie o „contribuție compensatorie” (*Ausgleichsabgabe*) care reiese direct din obligația de a satisface serviciul.

16. În treisprezece dintre șaisprezece *Länder* din Republica federală Germană – inclusiv Bade-Wurtemberg -, legea impune locuitorilor municipalităților satisfacerea unui serviciu

activ în trupele de pompieri dacă numărul de voluntari este insuficient. Nouă *Länder* prevedeau un asemenea serviciu doar pentru locuitorii de sex masculin. În afară de Bade-Wurtemberg, în bavaria, Saxonia și Thuringen, exista obligația de a plăti o contribuție trupelor de pompieri sau serviciilor de protecția antiincendiară. Acolo unde locuitorii ambelor sexe erau supuși serviciului obligatoriu, contribuție era impusă atât bărbaților, cât și femeilor.

17. În afară de aceasta, conform indicatorilor incontestabili furnizați de reclamant, la 31 decembrie 1991, 68612 femei își satisfăceau serviciul în trupele de pompieri din Germania. La Bade-Wurtemberg, acestea au admis femeile în 1978.

PROCEDURA ÎN FAȚA COMISIEI

18. Dl Karlheinz Schmidt a sesizat Comisia la 11 august 1987. Invocând articolul 14 combinat cu articolul 4 § 3 d) din Convenție și articolul 1 din Protocolul nr. 1, el pretindea un atentat la principiul egalității sexelor în măsura în care doar bărbații sunt obligați, în *Landul* Bade-Wurtemberg, să satisfacă serviciul de pompier sau să plătească o contribuție financiară.

19. Comisia a declarat cererea (nr. 13580/88) admisibilă la 8 ianuarie 1992.

În raportul său din 14 ianuarie 1993 (articolul 31), ea a conchis, cu paisprezece voturi împotriva la trei, încălcarea articolului 14 din Convenție combinat cu artiolul 1 din Protocolul nr. 1 și cu articolul 4 § 3 d) din Convenție. Textul integral al avizului său și opinia disidentă care o însoțește figurează în anexa la prezenta hotărâre*.

CONCLUZIILE PREZENTATE CUȚII DE CĂTRE GUVERN

20. În memoriul său, Guvernul a invitat Curtea să se pronunțe

„că nu a avut loc încălcarea drepturilor reclamantului în baza articolului 14 combinat cu articolul 4 § 3 d) din Convenție și cu articolul 1 din Protocolul nr. 1”.

ÎN DREPT

- I. CU PRIVIRE LA ÎNCĂLCAREA PRETINSĂ A ARTICOLULUI 14 DIN CONVENȚIE COMBINAT CU ARTICOLUL 4 § 3 d)

21. Dl Karlheinz Schmidt ss-a plând se faptul că a fost obligat să plătească o contribuție pentru serviciul de pompieri, în conformitate cu o lege a *Landului* Bade-Wurtemberg care impunea bărbaților, nu și femeilor, obligația de a efectua un serviciu de pompier sau să plătească o contribuție financiară (paragrafele 12-14 de mai sus). El s-a pretins a fi victima unei discriminări fondată pe sex, contrar articolului 14 din Convenție, combinat cu articolul 4 § 3 d), dispoziții formulate astfel:

Articolul 14

„Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute în (...) Convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex (...)”

Articolul 4

* *Nota grefierului.* Din considerente de ordin practic, el este inclus doar în varianta imprimată a hotărârii. Dar oricine îl poate obține la grefă.

- „1. (...)
2. Nimeni nu poate fi constrâns să execute o muncă forțată sau obligatorie.
3. Nu se consideră „muncă forțată sau obligatorie” în sensul prezentului articol:
- (...)
- d) orice muncă sau serviciu care face parte din obligațiile civice normale.”

A. Cu privire la aplicabilitate

22. În conformitate cu jurisprudența stabilită de Curte, articolul 14 completează cu alte clauze normative din Convenție și Protocoale. El nu există independent deoarece se aplică doar pentru „exercitarea drepturilor și libertăților” pe care ele le garantează. Cu certitudine, el poate intra în joc chiar fără o încălcare a exigențelor lor și, în această măsură, el are o importanță autonomă, dar el nu se va aplica dacă faptele litigiului nu intră în câmpul de aplicare al cel puțin una din aceste clauze (vezi în special hotărârile Abdulaziz, Cabales și Balkandali c. Regatului Unit din 28 mai 1985, seria A nr. 94, pag. 35, § 71, și Inze c. Austriei din 28 octombrie 1987, seria A nr. 126, pag. 17, § 36).

Cât privește paragraful 3 al articolului 4, Curtea reamintește că ea nu are rolul de a permite „limitarea” exercitării dreptului garantat de paragraful 2, dar de a „delimita” conținutul acestui drept: el formează în tot întreg cu paragraful 2 și menționează că „nu este considerat ca muncă forțată sau obligatorie”, ceea ce acești termeni nu cuprind („*shall not include*”). Astfel el contribuie la interpretarea paragrafului 2. Cele patru aliate ale sale, pe lângă diversitatea lor, se bazează pe ideile directe de interes general, de solidaritate socială și de normalitate (hotărârea Van der Mussele c. Belgiei din 23 noiembrie 1983, seria A, nr. 70, pag. 19, § 38).

23. La fel ca părțile la proces, Curtea consideră că serviciul obligator de pompieri așa cum este la Bade-Wurtemberg se numără printre „obligațiile civice normale” în sensul articolului 4 § 3 d). De asemenea, ea constată că contribuția financiară care trebuie plătită în caz de necesitate – în loc de serviciu – se analizează, conform Curții constituționale federale (paragraful 15 de mai sus), ca o „contribuție compensatorie”. Ea conchide deci că din cauza legăturilor sale strânse cu obligația de servire, obligația de a plăti de asemenea ține de domeniul articolului 4 § 3 d).

În consecință, articolul 14 combinat cu articolul 4 § 3 d) este aplicabil.

B. Cu privire la conformitate

24. O distincție este discriminatori în sensul articolului 14, dacă ea „este lipsită de justificare obiectivă și rezonabilă”, altfel spus dacă ea nu urmărește un „scop legitim” sau nu există un „raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul vizat”. De altfel, Statele contractante beneficiază de o anumită marjă de apreciere pentru a determina dacă și în ce măsură diferențele între alte situații similare justifică distincțiile de tratament (hotărârea Abdulaziz, Cabales și Balkandali menționată mai sus, pag. 35-36, § 72). Totodată, doar considerațiuni foarte importante pot determina Curtea să considere compatibilă cu Convenția o diferență de tratament fondată în exclusivitate pe sex (hotărârile Schuler-Zgraggen c. Elveției din 24 iunie 1993, seria A nr. 263, pag. 21-22, § 67, și Burghartz c. Elveției din 22 februarie 1994, seria A nr. 280-B, pag. 29, § 27).
25. În opinia reclamantului, Statele contractante nu dispun de nici o marjă de apreciere în materie de egalitate a sexelor. Serviciul de pompieri era comparabil pentru bărbați și femei, și o repartizare judicioasă a sarcinilor ar permite luarea în considerare a diferențelor biologice a ambelor sexe; unica preocupare de protecție a femeii nu ar trebui

să justifice un tratament similar cu cel din speță. În rezultat, la 31 decembrie 1991, 68612 femei își satisfăceau serviciu în Germania în trupele de pompieri, în timp ce în Bade-Wurtemberg acestea au fost accesibile pentru femei din 1978. Cât privește contribuția financiară, ea purta un caracter pur fiscal, nici un bărbat din Bade-Wurtemberg nu a fost niciodată înrolat în acest serviciu. Oricum exista o discriminare, deoarece atât femeile, cât și bărbații erau în măsură să plătească această contribuție.

26. Comisia a fost de acord în esență cu argumentului Dlui Karlheinz Schmidt.

27. În opinia Guvernului, din contra, diferența de tratament se bazează pe motive obiective și rezonabile. Serviciul de pompieri constituia o obligație civică tradițională în Bade-Wurtemberg, definit de către Curtea constituțională federală ca o „obligație serioasă și potențială de serviciu public”. Impunându-se doar bărbaților, legislatorul a ținut cont de exigențele specifice ale serviciului și particularitățile fizice și psihice ale femeii, și el nu a urmărit decât un singur scop, protecția acesteia. Cât privește contribuția financiară, ea prezenta un caracter pur compensatoriu.

28. Curtea constată că în Germania, unele *Länder* nu impun în acest domeniu obligațiuni diferite în conformitate cu sexul și că, chiar în Bade-Wurtemberg, femeile sunt admise să servească în trupele de pompieri voluntare.

Independent de chestiunea de a ști dacă există, în prezent, motive de a trata diferit bărbații și femeile în ceea ce privește satisfacerea serviciului obligatoriu de pompier, în speță există un element decisiv: această obligație nu există decât în drept și în teorie. Numărul de voluntari întotdeauna a fost suficient, nici o persoană de sex masculin nu a fost obligată în practică să satisfacă un serviciu de pompier. Contribuția financiară a pierdut – nu în drept, dar în fapt – caracterul său compensatoriu pentru a deveni unica obligație reală. O diferență de tratament fondată pe sex nu ar putea deloc justifica plata unei asemenea contribuții.

29. Astfel, există o încălcare a articolului 14 combinat cu articolul 4 § 3 d) din Convenție.

II. CU PRIVIRE LA ÎNCĂLCAREA PRETINSĂ A ARTICOLULUI 14 DIN CONVENȚIE COMBINAT CU ARTICOLUL 1 DIN PROTOCLUL NR. 1

30. Având în vedere constatările de la paragrafele 28 și 29 de mai sus, Curtea nu consideră necesar de a examina și plângerea conform căreia reclamantul a suferit o discriminare contrară articolului 14 din Convenție în exercitarea dreptului său la respectarea bunurilor, garantat de articolul 1 din Protocolul nr. 1.

III. CU PRIVIRE LA APLICAREA ARTICOLULUI 50

31. În termenii articolului 50 din Convenție,

„Dacă Curtea declară că decizia adoptată sau măsura ordonată de o autoritate judiciară sau orice altă autoritate a unei Părți Contractante contravine totalmente sau parțial obligațiilor ce reies din (...) Convenție, și dacă dreptul intern al Părții în cauză nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă.”

32. Reclamantul a solicitat rambursarea contribuției de pompier plătită în perioada 1982-1984 (225 DM) precum și costurile și cheltuielile suportate în fața jurisdicțiilor naționale (395 DM).

Guvernul nu a avut obiecții cu privire la această cerere. Cât privește delegatul Comisiaie, el a considerat-o rezonabilă.

33. În baza elementelor pe care le poseda, Curtea a acordat reclamantului sumele pretinse în întregime.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA

1. *Hotărăște*, în unanimitate, că articolul 14 din Convenție combinat cu articolul 4 § 3 d) se aplică în speță;
2. *Hotărăște*, cu șase voturi pentru și trei împotrivă, că articolul 14 din Convenție combinat cu articolul 4 § 3 d) a fost încălcat;
3. *Hotărăște*, în unanimitate, că nu este necesar de a examina cauza pe terenul articolului 14 combinat cu articolul 1 din Protocolul nr. 1;
4. *Hotărăște*, cu opt voturi pentru și unul împotrivă, că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de trei luni, 620 (șase sute douăzeci) mărci germane pentru prejudiciu și pentru costuri și cheltuieli.

Alcătuită în franceză și în engleză, apoi pronunțată în ședință publică la Palatul Drepturilor Omului, la Strasbourg, la 18 iulie 1994.

Semant: Rolv Ryssdal
Președinte

Semnat: Herbert Petzold
Grefier în exercițiu

La prezenta hotărâre sunt anexate, în conformitate cu articolele 51 § 2 din Convenție și 53 § 2 din regulament, expunerea următoarelor opinii separate:

- opinia disidentă comună a Dlor Spielmann și Gotchev;
- opinia concordantă a Dlui Morenilla;
- opinia disidentă a Dlui Mifsud Bonnici.

OPINIA DISIDENTĂ COMUNĂ A DLOR JUDECĂTORI SPIELMANN ȘI GOTCHEV

Noi am votat cu minoritatea, considerând că în cazul prezent nu a avut loc vreo încălcare, din următoarele considerente.

Chestiunea de a ști dacă a avut loc sau nu vreo discriminare se pune în mod esențial în viziunea satisfacerii serviciului de pompier. În rezultat, plata contribuției financiare rezultă direct din faptul de a fi apt pentru serviciu, chiar dacă în practică, din cauza numărului suficient de pompieri voluntari, obligația de serviciu se reducea la o obligație de plată a contribuției.

Noi constatăm că în speță, obligația de a satisface serviciul de pompier nu este impusă decât bărbaților apti din punct de vedere medical, cu vârsta între douăzeci și opt și cincizeci de ani.

În opinia noastră, în speță nu este vorba de o diferență de tratament fondată în exclusivitate pe sex, dar de o distincție fondată pe aptitudinea de a îndeplini sarcinile dificile și periculoase indispensabile serviciului de pompier: legislatorul a putut considera legitim că bărbații sunt în

mod obișnuit mai apti decât femeile, la fel cum, printre bărbați, cei cu vârsta între douăzeci și opt și cincizeci sunt mai apti decât cei mai tineri sau mai bătrâni.

O asemenea distincție ni se pare obiectiv și rezonabil justificată. Rezultă că nu a existat vreă discriminare cu privire la această punct.

Noi considerăm că aceeași concluzie se impune în ceea ce privește contribuție compensatorie, obligația de a plăti acesta decurge direct din obligație de a satisface serviciul.

Pe scurt, noi credem că în această cauza nu a existat vreo încălcare.

OPINIA CONCORDANTĂ A DLUI JUDECĂTOR MORENILLA

Cu toate că am fost de acord cu motivul majorității și cu concluzia sa că a existat o încălcare a articolului 14 combinat cu articolul 4 § 3 din Convenție, aș dori să adaug unele remarci pentru a clarifica poziția mea în această cauză. În cadrul examinării discriminării pretinse, Curtea s-a referit la principiul egalității drepturilor între bărbați și femei, „principiul fundamental al democrației și care reprezintă un element al recunoașterii legitimității identității feminine în viața publică” (Recomandarea 1229 (1994) a Adunării parlamentare a Consiliului Europei), precum și la cel al progresării spre egalitatea sexelor, „condiție esențială a democrației și o exigență a justiției sociale” (Declarația Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei, 1988).

Prima mea observație se referă la plângerea formulată de către reclamant. Acesta se pretinde a fi victima unei discriminări fondate pe sex, deoarece doar locuitorii municipalităților de sex masculin sunt obligați să plătească contribuția la serviciul de pompieri în locul satisfacerii efective a serviciului. El subliniază că obligația de a servi în trupele de pompieri constituie o obligație civică normală, în sensul articolului 4 § 3 d) din convenție, că ea nu se bazează pe calitățile specifice ale sexului masculin, și că, în consecință, contribuția financiară „compensatorie” încalcă articolul 14 combinat cu articolul 4 §§ 2 și 3 d) și cu articolul 1 din Protocolul nr. 1 (memoriul reclamantului, § 9).

Această argumentare m-a făcut să pun la îndoială calitatea de victimă a Dlui Karlheinz Schmidt deoarece el pretinde un tratament discriminatoriu interzis de articolul 14 din Convenție – care, prin conținutul său, are o existență accesorie în raport cu un drept recunoscut – combinat cu articolul 4, pe când în realitate este vorba de o excepție de la principiul interzicerii muncii forțate, prevăzut de către acest articol. Plângerea vizează deci mai curând un drept general la egalitate sexelor, considerate ca grupuri care trebuie să beneficieze de un tratament egal, decât exercitarea libertății specifice recunoscute în articolul 4 din Convenție, deoarece serviciul în cauză nu este considerat ca „o muncă forțată sau obligatorie”. Reclamantul nu a învinovat plata unei contribuții care, în prezent, a devenit anacronică și și-a pierdut caracterul compensatoriu; în realitate, el se plânge de faptul că femeile, în calitate de grup social, beneficiază de un tratament mai favorabil, adică privilegiat, deoarece ele sunt scutite, fără vreun motiv obiectiv, de îndeplinirea acestui serviciu și deci de plata, de rând cu bărbații, a contribuției financiare.

În opinia mea, această invocare de către reclamant a principiului egalității între bărbați și femei, fondat pe articolul 14 din convenție, necesită o atenție particulară. Convenția și alte instrumente internaționale în materie de drepturi ale omului – am în vedere în special Convenția Națiunilor Unite cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei (1979) – tind în mod principal să protejeze drepturile femeilor, ținând cont de discriminările care existau – și care, spre regret, întotdeauna există – față de ele, în domenii cum ar fi educația, familia, munca și politica socială, și care afectează participarea lor deplină, în egală măsură ca și bărbații, la viața politică, socială, economică și culturală a țării lor.

În continuare, consider că, în această cauză, nu s-a făcut o distincție suficientă între tratamentul discriminatoriu interzis și tratamentul diferențiat legitim fondat pe sex sau pe alte circumstanțe personale. În rezultat, legea incriminată din bade-Wurtemberg a ținut cont de asemenea de alte criterii cum ar fi vârsta, sănătatea și locul de reședință care nu ar trebui să fie considerate ca discriminatorii, dar ca permițând un tratament diferențiat corespunzător din cauza aptitudinii fizice particulare necesare pentru a face față eficient situațiilor extreme care există în serviciul de pompieri. Este vorba în plus de un domeniu în care Statele, prin cunoașterea directă a societăților lor, beneficiază de o anumită marjă de apreciere pentru a determina dacă aceste diferențe de aptitudini justifică un tratament juridic diferit – independent de orice idee de privilegiu – în scopul organizării serviciului într-o modalitate optimală.

În final, același spirit de abordare a problemei în cauză, impus de Comisie, trebuie păstrat în ceea ce privește incidența generală a posibilității acordate femeilor de a servi în trupele de pompieri voluntare din 1978, abordată de către reclamant, „a unei repartiții judicioase a sarcinilor care pot în mod incontestabil să țină cont de constituția fizică mai slabă a unui sau altui membru al unei trupe de pompieri” (memoriul reclamantului, § 13) sau cea a evoluției concepțiilor în materie de egalitate a sexelor (raportul Comisiei, §§ 49 și 50). În opinia mea, diferența în constituția fizică a ambelor sexe este o considerațiune „foarte importantă” care justifică o diferență de tratament, ținând cont de faptul că unele sarcini care necesită eforturi fizice violente sunt de obicei mult mai ușoare pentru a fi îndeplinite de bărbați decât de femei, pe când femeile atrag un risc mai sportiv pentru sănătatea lor.

În acest domeniu, după cum am indicat, Statele părți la Convenție dispun de o marjă de apreciere pentru a evalua circumstanțele sociale atunci când decid noi forme de participare a femeilor la serviciile tradițional îndeplinite de bărbați sau ritmul evoluției spre obiectivul deja invocat de Statele membre ale Consiliului Europei.

Totodată, în cazul speței, chestiune se impune în termeni foarte concreți și foarte diferiți: după cum a menționat majoritatea (paragraful 28 din prezenta hotărâre), obligația, pentru bărbați de a servi în trupele de pompieri nu exista în municipalitatea în cauză decât în drep și în teorie. În consecință, contribuția pretinsă reclamantului nu putea fi considerată ca o contribuție „compensatorie”, dar ca o „taxă” impusă unilor locuitori de sex masculin ai orașului, practică care în circumstanțele speței era lipsită de orice justificare obiectivă și rezonabilă.

OPINIA DISIDENTĂ A DLUI JUDECĂTOR MIFSUD BONNICI

1. Eu percep faptele cauzei ca abordând în mod esențial problema impunerii adulților de sex masculin care locuiesc la Tattnang, în Bade-Wurtemberg, a unei obligații civice de a efectua un serviciu de pompier. În caz de neîndeplinire, adultul vizat de sex masculin trebuie să plătească o contribuție financiară. Femeile sunt scutite de serviciu. Reclamantul susține că cauza sa trebuie să fie examinată pe terenul articolului 4 din Convenție, care interzice „munca forțată sau obligatorie”.
2. Eu nu cred că cineva poate fi de acord cu acest argument. Totodată, deoarece ea este combinată cu dispozițiile articolului 14, majoritatea a constatat o încălcare. Eu nu pot accepta această constatare, deoarece dacă nici o dispoziție normativă din Convenție sau din Protocol nu a fost considerată aplicabilă, *înainte* de luarea în considerare a articolului 14, acesta nu poate fi luat în considerare.

3. În opinia mea, aceasta este o abordare corectă din punct de vedere logic și juridic a interpretării articolul 14 (mă refer în particular la hotărârea Marckx c. Belgiei din 13 iunie 1979, seria A nr. 31, precum și opiniile anexate la ea). Această clauză poate deveni operațională doar după ce una din dispozițiile normative invocate de către reclamant a fost considerată aplicabilă. În speță, Dl Schmidt nu a fost obligat să îndeplinească o muncă forțată sau obligatorie, în sensul articolului 4 § 2, deoarece de la el se cerea doar un serviciu care făcea parte dintr-o obligație civică normală, fapt ce constituia o excepții expres prevăzută în paragraful 3 d) din articolul 4. Aceasta fiind stabilit, plângerea principală a reclamantului nu pare a fi compet lipsită de temei și, astfel articolul 14 nu intră în joc.
4. Nu pot decât să fiu de acord cu avizul majorității când ea declară: „ (...) Curtea consideră că serviciul obligatoriu de pompier așa cum există în bade-Wurtemberg se numără printre „obligațiile civile normale” în sensul articolului 4 § 3 d).”

De asemenea, când ea adaugă: „Ea constată de asemenea că contribuția fianaciară ce trebuia plătită, dacă era necesar, - în locul îndeplinirii serviciului – se analizează, conform Curții constituționale federale (...), ca o „contribuție compensatorie”. Ea conchide deci că din cauza legăturilor sale strânse cu obligația de îndeplinire a serviciului, obligația de achitare a plăți de asemenea ține de articolul 4 § 3 d)”. Și în acest caz, eu nu pot decât să fiu de acord, deoarece toate acestea exclud încălcarea pretinsă a articolului 4.

Dar când ea a conchis: „În consecință a avut loc încălcarea articolului 14 combinat cu articolul 4 § 3 d) din Convenție”, eu nu sunt de acord, deoarece, în opinia mea, anume propoziția inversă ar trebui să rezulte din aceste premise.

5. Nu pot decât să stabilesc o lipsă a încălcării și, deoarece consider cererea lipsită de orice temei, consider că nu este cazul de a acorda reclamantului indemnizații.